

Gras is om in te liggen deel 46

John Bruinsma

Een eerste bijdrage tot de Opperlandse floristiek

..... Een minuut of tien dat ik daar lag, in 't gras [1]

Zoals je wellicht weet vallen de grenzen van Opperland samen met die van Nederland, of, beter gezegd: de grenzen van het Opperlands vallen samen met die van het Nederlands taalgebied [2]. In het Nederlands gaat het naar gehoopt mag worden om de betekenis van de woorden, in het Opperlands gaat het alleen om de vorm. Datzelfde geldt voor de Nederlandse/Opperlandse Floristiek: Een Opperlandse florist interesseert zich voor de plantennamen en hun eigenschappen. In Opperland groeien dezelfde soorten als in Nederland en België, inclusief adventieven en verwilderaars [3]. De soorten worden anders geordend en hebben nieuwe eigenschappen. Onderstaande is slechts een eerste verkenning van de Opperlandse flora, vele andere benaderingen zijn mogelijk.

Taxonomie

Het bijzondere van Opperlandse taxonomie is dat soorten tot meer dan een familie kunnen behoren. Zo kan Bevertjes worden opgevat als behorend tot het geslacht der Veel-ee's en ook worden ingedeeld bij de Dierachtigen.

De familie der AA-soorten

De meeste soorten van deze familie behoren tot het tamelijk algemene geslacht van de Veel-ee's. We noemen slechts Beenbreek, Veldgerst, Heksenmelk, Evene, Heelbeen, Schedegeelster, Bleekgele en Gespleten hennepnetel. Diverse bessen behoren tot dit geslacht, zoals de Een-, de Veen- en de Elsbes. Ook vele Zeggen zijn Veel-ee's. Kwelder-, Bleke (en dito berm-,) Berg-, Elzen-, Veendwerg-, ster-, Veen-, Scherpe en Bleke Zegge [4].

Het geslacht Hoop-oo's is onder meer vertegenwoordigd met Boksdorn, Bosroos en hondstong. Het geslacht der AA-soorten omvat onder andere Zwart en Smal tandzaad, Stalkaars, Straat-, Manna- en Kamgras; Raapzaad wordt beschouwd als adventief. Bastaardbraam is van de Standaardlijst afgevoerd (nog wel in het Botanisch Basisregister). Mult-uu's zijn schaars en slechts op geslachtsniveau aanwezig: Muur en Prunus. Hulst is een onderkomen soort.

Boon en Pronkboon, Berg- en Zeeden, Tabak, Cosmos en Keke, alle van de Eenletterfamilie. Eenletterigen, zijn cultuurgewassen waar een Nederlandse Flora niet omheen kan. Kweek is, zoals de naam al zegt, eveneens een cultuurgewas.

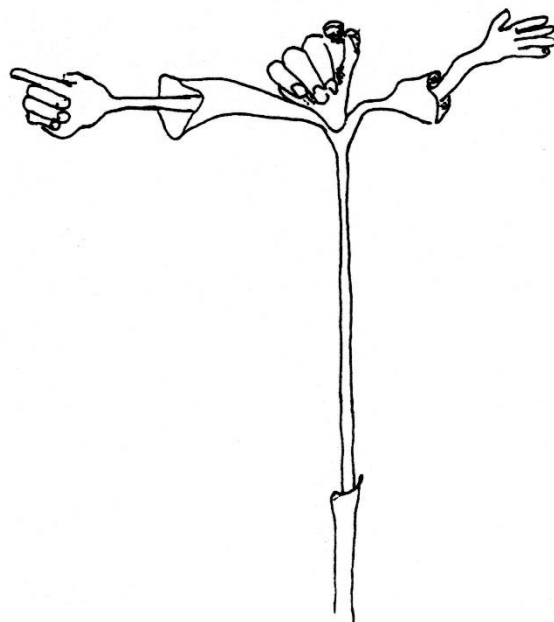
De multoklinkplanten-familie

Van de multoklinkplanten-familie is per definitie maar één geslacht. Het zijn veelal lange planten, zoals Armbloemige waterbies, Oranje havikskruid en Goudgele honingklaver. Volledig is deze lijst niet.

Het geslacht der bloemen

In sommige geslachten zijn mannelijke en vrouwelijk soorten goed gescheiden (Varens, Ereprijs). Zo kan men zich afvragen of bij de Mannetjesereprijs ooit vruchten gevormd worden.

Er zijn vele soorten met alleen vrouwelijke exemplaren: Els, Roos, Margriet, Marjolein, Riet, Rozemarijn en alle bessen, waaronder de alcoholische Jeneverbes. Madelief was oorspronkelijk een boekenbloem, maar zij komt nu ook in het wild voor. Helaas naamloos is het juffertje-in-'t-groen. Niet geheel duidelijk

Armbloemige
waterbies

zijn de bezigheden van de Tripmadam. Is Moeslook de koosnaam voor Moederkruid? Mannelijk zijn ongetwijfeld Christoffelkruid, Teunisbloem, Waardzegge, Wildemanskruid, Keizers- en Koningskaars. Een hele mannelijke levensloop wordt geschilderd in de reeks Voorjaars-Zomer-Herfstadonis+Grijskruid. Fransje is zowel mannelijk als vrouwelijk; we nemen aan dat deze soort tweehuizig is. Onbekend is het geslacht van het Afrikaantje en van het Soldaatje. Over dat van de Engelwortel is in de loop der historie getwist.

Het ontstaan der soorten

Zoals uit de Bijbel valt aan te tonen dat Eva uit (een rib van) Adam is ontstaan, zo valt in het Opperlands aan te tonen dat vele planten uit de dieren ontstaan zijn. Immers vele planten zijn af geleid van dieren of hun onderdelen. Voorbeelden: Hop, Bevertjes, Zwanebloem, Bokkenorchis, Hanepoot en Leeuweklauw. Andere vernoemde dieren zijn onder meer: hond, wolf, schaap, kievit, duif, slang, paard+knol, koe, -koek, varken, bosvogeltje, papagaai, kraai, das, vos, muis, vlo, egel, beer, haas, ooievaar, reiger, pad, kikker, hoen, zandblauwtje en spin. Een openstaande vraag is welk bosvogeltje model gestaan heeft voor het Bleke, Rode en Witte.

Morfologie

Hop en oot zijn bijzondere planten: het zijn de kortste van de Opperlandse flora. Lange planten zijn onder meer Lancetbladige basterdwederik, Donkergroene basterdwederik en Stomphoekig sterrekroos. We laten het aan de lezer over om de langste op te sporen. Nadere beschouwing leert ook dat de Weegbreezonnebloem erg klein moet zijn en de Cipreswolfsklauw groot. Kroosjes blijken kleiner dan Kroos! Planten hebben verrassende onderdelen zoals een bies (-tarwegras), een roede (wolfsmelk) of zijn gemaakt van bijzonder materiaal als zand (haver), ijzer (-hard), manna (-gras) of gips (-kruid). Bijzonder fraai in de Opperlandse flora zijn ook de soorten met dubbele bloemen. Een bloemlezing: Lavendelhei, Duizendknoopfonteinkruid, Klimopwaterranonkel, Dennen- en Rietorchis, Druifhyacinth, Vlasleewebeke, Graslelie, Lathyruswikke, Amandelwilg.

Ecologie

Het ligt voor de hand dat de AA-soorten vooral in het kalkgrasland voorkomen, de Veel-ee's daarentegen in wegbermen, vennen en meren. Sommige soorten groeien op bijzondere plaatsen: Strobloem parasiteert op dode graanstengels, Poppenorchis op kinderspeelgoed; Guigelheil heeft een voorkeur voor Teer, Bijvoet voor stinkende laarzen. Merkwaardig is dat Muursla zelden op muren staat.

Fysiologie

Dat planten vele functies verrichten om te overleven, moge bekend worden verondersteld. Zij liggen (o.a. ereprijs), stinken (ballote), kruipen of drijven (waterweegbree), troosten (ogentroost) en glanzen (haver). Planten verrichten nog meer functies: zeggen, varen, bramen. Minder bekend is dat menige plant dicht (Langbaardgras, Bermzegge enz.). Ook wordt er flink geschrobd: door Borstelbies, -krans, en -gras. Het bij Beuken ontstane Breukkruid wordt opgeruimd door Bergandoorn en -look. Zeer goed toepasbare planten zijn Laksteeltje (vooral samen met Verfbrem), melkdistel, Kweekdravik, Schroeforchis, Krabbescheer en Priemkruid. Op kantoor zou Boekweit zijn diensten kunnen bewijzen. Vooral de privé-detective is er Schaduwkruiskruid en de hart- en vaatchirurgie heeft afgekeken bij de Dotterbloem.

Het onderzoek naar de plantenverrichtingen is nog lang niet afgerond. Zo zijn er de vragen: Wat Wilde Bertram? Wie Kust Melde? Waarheen ging het in Hondsdraf? Met wie Matten Biezen? (mogelijk antwoord: Boksdoorn). Wat Vroeg Barbarakruid? Knikt het Nagelkruid ja of nee? Welke melodie Blazen struiken? Wie wordt geplaagd door het Kwel-dergras? Wat Bleek uit Bosvogeltje? Welke Muur Witte Waterranonkel? Wat zong de Korenslag? Hoe smaakt brood van Zwanebloem?

Heel bijzonder in de Opperlandse fysiologie is, dat er niet alleen wordt beschreven, maar dat soorten worden aangemoedigd tot een bepaald gedrag. Schijnspurrie is een lichtend voorbeeld van zo'n aansporing, Hop een zeer algemene opwekking, Klimopwaterranonkel een heel specifieke.

Onderzoeksmethoden

Florakennis

De florakennis van de literatoren Nederlands is tamelijk bedroevend; de meesten kennen niet meer dan Roos, Narcis, Waterlelie, Riet [5] en gras, dat dan standaard 'koel' moet zijn. Wij weten de reden wel: de meeste schrijvers zijn "domweg gelukkig in de Dapperstraat", Dit citaat is nog wel van een dichter die zich Bloem noemt! Mogelijk was hij er met Muurbloem en Straatmadelief (naar het gelijknamige boek),

maar verder weinig soorten. Wellicht stond daar Ambrosia, maar dacht je dat iemand (Jan Engelsman?) zich bekommerde om de vraag of dat Zandambrosia of Alsemambrosia was.

Tellen en meten

Het valt op dat floristen tellen 'op zijn kinders: onder de tien gaat het nog wel, maar daarna gaat het snel naar het fascinerende getal duizend.

een -bes, -koorn

twee -toppig struisgras, -rijige zegge (dubbelkelk?)

drie -distel

vier -zadige wikke

vijf -delig kaasjeskruid, -vingerkruid

zes -muis-zes-taart

zeven -blad, -ster

'n acht -schade, -koekoeksbloem, -silene

duizend -blad, -knoop, -schoon, -guldenkruid, -knoopfonteinkruid

FLORON

Het is dan maar ook goed dat in het Floron-onderzoek niet geteld wordt, doch alleen per kilometerhok soorten worden aangestreept. Zo'n streeplijst wordt op een plankje vastgemaakt met Riempjes en wordt doorgaans beschreven met Hanepoot. Hokjespeul komt overal voor, Streepzaad en Kruiskruid komen zelden op dezelfde lijst voor. Soms wordt een heel hokje zwart, zoals bij Tandzaad en Mosterd.

Doorgaans wordt een streeplijst ingevuld door één of twee personen (Kleine klit), maar dinsdagavonds is de Floristische werkgroep vaak een Grote klit. Onderzoek in natte gebieden doet de werkgroep met een Groot moerrasscherm, een Hengel en een Waterlepeltje. Doorgaans levert dat Slijkgroen op. Bij blijvende onenigheid over een plantennaam wordt doorgaans Dubbelloof ingevuld, eventueel voorzichtig Stippelvaren.

De verliezer van de discussie over Barbarakruid

kan altijd blijven volhouden dat het Bitter is. Doch meestal is de uitkomst van een dispuut: "Het is Gewoon herderstasje!" Op koninginnedag wordt het Oranje havikskruid aangestreept. Het moge duidelijk zijn dat het invullen van een streeplijst een heel Karwij is. Mocht dit tot in het donker doorgaan, dan in het licht van een Schijnraket.

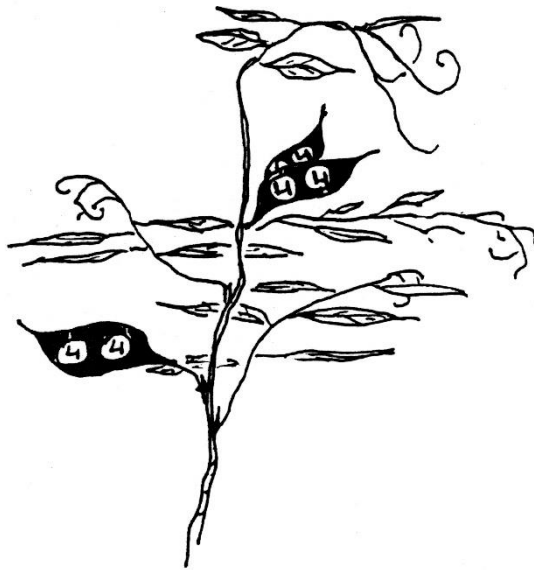
Rode lijst

Op de Rode lijst staan verscheidene geslachten zoals Ganzevoet, Kornoelje, Dophei, Kamperfoelie, Bremraap en Klaver. Van Bruinrode wespenorchis en Geelrode naalbaar is twijfelachtig of zij op deze lijst geplaatst moeten worden. Hetzelfde geldt voor Rossig fonteinkruid. Heen is uitgestorven. Naast Rode lijsten zijn er ook o.a. Witte, Gele, Blauwe, Paarse, Zwarte. Bovendien zijn er lijsten met mengkleuren (speciaal voor voetbalvelden?), zoals Oranjegeel en Geel-wit.

Prijsvraag

De prijsvraag heeft als onderwerp het geslacht Veel-ee's. Gevraagd wordt naar een beschrijving van het voorkomen van dit geslacht, uiteraard met de 'e' als enige klinker. De puzzel wordt gesponsord door de firma Klimo uit Zegge, een dorpje niet ver van Wouw. De winnaar krijgt van onze sponsor de Klimo-Pereprijs: een kanotocht over de Linde. De tweede prijs is een Maagdenpalm, naar keuze een grote of een kleine. De derde prijs is een luxe boottocht, het zogenaamde Koningsvaren, naar Hulst met de Spaanse aak. Aan boord wordt gemusiceerd op een Ruig viooltje, een vlier en een Hoornbloem. De prijzen zijn ook om te zetten in Munt: Wollige of een Krans Witte.

Mocht iemand commentaar hebben op de prijsvraag, dat hij het Melde.

Vierzadige
wikke

Noten

- [1] Uit Martinus Nijhoff: De Moeder de vrouw. Verzamelde gedichten, tweede druk 1963.
[2] Battus. Opperlandse Taal- & letterkunde. Achtste druk, Amsterdam 1987.
[3] We nemen het Botanisch Basisregister als uitgangspunt.
[4] 'Zegge' is een veelzijdige plant: een plaatsnaam, de helft van een staande uitdrukking, en de vaste aanduiding op een kwitantie (waarachter je dan voluit moet schrijven) en de goed Nederlandse uitspraak van het hele werkwoord.
[5] Riet is doorgaans koel, in sommige kringen ook gekrookt; ook is er een dichter, wiens naam ik ben vergeten, er al roeiend in verstrikt geraakt.

